

Теорія і методика професійної освіти

УДК 378.147:61

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17254016>

Формування комунікативної компетентності майбутніх лікарів у контексті цифровізації та сучасних соціальних викликів

Воронцова Тамара Олександрівна

Кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри дитячих хвороб з дитячою хірургією, Тернопільський національний медичний університет імені І.Я.

Горбачевського МОЗ України, Тернопіль, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-5434-7064>

Гудак Петро Степанович

Кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри отоларингології, офтальмології та нейрохірургії, Тернопільський національний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України, Тернопіль, Україна,

<https://orcid.org/0000-0001-9039-1372>

Верещагіна Наталія Ярославівна

Кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри пропедевтики внутрішньої медицини та фтизіатрії, Тернопільський національний медичний університет

імені І.Я. Горбачевського МОЗ України, Тернопіль, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-5569-1334>

Ярема Надія Зіновіївна

Кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри пропедевтики внутрішньої медицини та фтизіатрії, Тернопільський національний медичний університет

імені І.Я. Горбачевського МОЗ України, Тернопіль, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-4378-1084>

Бідзіля Павло Васильович

Асистент кафедри отоларингології, офтальмології та нейрохірургії,
Тернопільський національний медичний університет імені І.Я. Горбачевського
МОЗ України, Тернопіль, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-2227-6599>

Прийнято: 15.09.2025 | Опубліковано: 30.09.2025

***Анотація: Мета.** У статті здійснено наукове обґрунтування значущості комунікативних навичок у професійній підготовці майбутніх лікарів та визначено ефективні підходи до їхнього формування в умовах сучасних соціальних і освітніх трансформацій, зумовлених війною, цифровізацією медичної освіти та оновленими стандартами акредитації. **Методи.** Для досягнення мети використано міждисциплінарний підхід, який поєднує аналіз сучасних наукових джерел, систематизацію результатів міжнародних і вітчизняних досліджень, порівняльний аналіз освітніх моделей та узагальнення практик, спрямованих на формування комунікативної компетентності майбутніх лікарів. Використано методи контент-аналізу, систематизації та порівняльно-описового аналізу, що дозволило виокремити ключові тенденції та проблемні аспекти досліджуваної теми. **Результати.** Доведено, що комунікативна компетентність є невід’ємною складовою клінічного мислення та визначає ефективність лікувально-діагностичного процесу, прихильність пацієнтів до терапії та рівень довіри до медичної системи. Проаналізовано ефективність традиційних і сучасних підходів до формування комунікативних навичок: лекційних занять, рольових ігор, симуляційних сценаріїв, змішаного навчання, цифрових платформ, віртуальних пацієнтів, AR/VR-технологій і телемедицини. Встановлено, що найбільш результативними є моделі, які інтегрують теоретичний блок із практичними клініко-комунікаційними*

завданнями, забезпечують індивідуалізацію навчального процесу, багаторазове відпрацювання навичок та інтерактивний зворотний зв'язок. Особливу увагу приділено проблемі кризової комунікації, актуалізованій війною в Україні, яка вимагає нових підходів до підготовки медиків у сфері взаємодії з пацієнтами, що перебувають у стані стресу та психологічної травми. Окремо підкреслено важливість підготовки викладачів і клінічних наставників, які повинні не лише навчати, а й демонструвати сучасні комунікативні моделі у власній практиці. Виявлено низку невирішених аспектів: розрив між навчальними та реальними клінічними практиками, недостатня розробленість методик кризової комунікації, слабка стандартизація цифрових інструментів та дефіцит програм підвищення кваліфікації викладачів. **Висновки.** Отримані результати підтверджують, що ефективне формування комунікативної компетентності можливе лише за умов поєднання класичних освітніх підходів із сучасними цифровими й симуляційними технологіями, інтеграції навчального процесу з реальними клінічними практиками та підготовки педагогічних кадрів до впровадження інноваційних моделей комунікації. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку стандартизованих методик кризової комунікації, уніфікацію цифрових платформ та оцінку їхньої довгострокової ефективності. Це дозволить створити комплексну модель підготовки, яка забезпечить високий рівень професійної та комунікативної готовності лікарів до роботи в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: комунікативна компетентність, медична освіта, цифровізація, симуляційні технології, кризова комунікація, професійна підготовка лікарів, телемедицина.

Forming the communicative competence of future doctors in the context of digitalisation and contemporary social challenges

Voroncova Tamara Oleksandrivna

Candidate of Medical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Children`s Diseases and Pediatric Surgery,
I. Horbachevsky Ternopil National Medical University, Ministry of Health of
Ukraine, Ternopil, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-5434-7064>

Hudak Petro Stepanovych

Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Otorhinolaryngology, Ophthalmology and Neurosurgery, I.
Horbachevsky Ternopil National Medical University, Ministry of Health of Ukraine,
Ternopil, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-9039-1372>

Vereshchahina Nataliia Yaroslavivna

Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Internal Medicine Propaedeutics and Phthisiology, I. Horbachevsky
Ternopil National Medical University, Ministry of Health of Ukraine, Ternopil,
Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-5569-1334>

Yarema Nadiia Zinoviivna

Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Internal Medicine Propaedeutics and Phthisiology, I. Horbachevsky

Ternopil National Medical University, Ministry of Health of Ukraine, Ternopil,
Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0002-4378-1084>

Bidzilya Pavlo Vasylovych

Assistant Professor of the Department of Otorhinolaryngology, Ophthalmology and
Neurosurgery, I. Horbachevsky Ternopil National Medical University, Ministry of
Health of Ukraine, Ternopil, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0002-2227-6599>

Abstract: Purpose. *The article provides scientific justification for the importance of communication skills in the professional training of future doctors and identifies effective approaches to their development in the context of contemporary social and educational transformations caused by war, the digitisation of medical education, and updated accreditation standards. Methods.* *To achieve the objective, an interdisciplinary approach was used, combining analysis of contemporary scientific sources, systematisation of the results of international and domestic research, comparative analysis of educational models, and generalisation of practices aimed at developing the communication skills of future doctors. Methods of content analysis, systematisation, and comparative-descriptive analysis were used, which made it possible to identify key trends and problematic aspects of the topic under study. Results.* *It has been proven that communicative competence is an integral part of clinical thinking and determines the effectiveness of the treatment and diagnostic process, patient adherence to therapy, and the level of trust in the medical system. The effectiveness of traditional and modern approaches to the formation of communication skills has been analysed: lectures, role-playing games, simulation scenarios, blended learning, digital platforms, virtual patients, AR/VR technologies and telemedicine. It has been established that the most effective models are those that integrate a*

theoretical component with practical clinical and communication tasks, ensure the individualisation of the learning process, repeated practice of skills, and interactive feedback. Particular attention is paid to the problem of crisis communication, which has been brought to the fore by the war in Ukraine and requires new approaches to training medical professionals in interacting with patients who are experiencing stress and psychological trauma. The importance of training teachers and clinical mentors, who must not only teach but also demonstrate modern communication models in their own practice, is emphasised separately. A number of unresolved issues have been identified: the gap between educational and real clinical practices, insufficient development of crisis communication techniques, weak standardisation of digital tools, and a shortage of teacher training programmes. Conclusions. The results confirm that effective communication skills development is only possible when classic educational approaches are combined with modern digital and simulation technologies, the learning process is integrated with real clinical practices, and teaching staff are trained to implement innovative communication models. Further research should focus on developing standardised crisis communication techniques, unifying digital platforms, and assessing their long-term effectiveness. This will allow for the creation of a comprehensive training model that will ensure a high level of professional and communicative readiness of doctors to work in the face of modern challenges.

Keywords: *communicative competence, medical education, digitalisation, simulation technologies, crisis communication, professional training of doctors, telemedicine.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку системи охорони здоров'я комунікативні навички лікаря посідають центральне місце у структурі його професійної компетентності [1, 2, 3]. Здатність ефективно взаємодіяти з пацієнтом, колегами та іншими учасниками медичного процесу визначає не лише якість надання медичної допомоги, а й рівень довіри суспільства до

медицини загалом [4, 5, 6]. Комунікація у професійній діяльності лікаря виступає не допоміжним елементом, а невід’ємною складовою клінічного мислення, оскільки саме завдяки налагодженому діалогу забезпечується точність діагностики, дотримання пацієнтом лікарських рекомендацій, своєчасність профілактичних заходів і зменшення ризику медичних помилок [7, 8].

Актуальність дослідження значення комунікативних навичок зростає в умовах сучасних викликів, що трансформують освітній і професійний простір [9]. По-перше, повномасштабна війна в Україні супроводжується численними психологічними травмами населення, високим рівнем стресових розладів та необхідністю надання медичної й психологічної допомоги пацієнтам у кризових станах [10, 11, 12]. Це вимагає від лікаря не лише фахових клінічних знань, а й здатності проявляти емпатію, толерантність, стресостійкість і володіти техніками кризової комунікації. По-друге, цифровізація освітнього процесу та впровадження дистанційних технологій у медичну освіту створюють нові умови для формування професійних компетентностей [13, 14]. Віртуальні симуляції, телемедицина, використання штучного інтелекту та автоматизованих систем діагностики потребують від майбутнього лікаря вміння адаптувати комунікаційні стратегії до нових форматів взаємодії — від онлайн-консультацій до мультидисциплінарних командних обговорень у цифровому середовищі [15, 16].

Сучасні стандарти акредитації медичних освітніх програм, гармонізовані з європейським простором вищої освіти, передбачають інтеграцію soft skills у навчальні плани підготовки майбутніх лікарів [17, 18, 19]. Це зумовлює необхідність системного підходу до формування комунікативної компетентності, що має охоплювати як теоретичну складову (знання психології спілкування, конфліктології, медичної етики), так і практичний аспект (рольові ігри, симуляційні сценарії, комунікація в умовах невизначеності).

Проблема розвитку комунікативних навичок у підготовці лікарів виходить за межі суто педагогічного чи психологічного контексту й набуває міждисциплінарного значення [20, 21]. Вона охоплює питання освітньої політики, суспільного здоров'я, професійної етики та безпеки пацієнта. Недостатній рівень сформованості цих навичок може призвести до низки негативних наслідків: зниження ефективності лікування, збільшення конфліктних ситуацій між лікарем і пацієнтом, професійного вигорання медичних працівників, а також до зниження довіри до медичної системи. У зв'язку з цим постає нагальна потреба у всебічному науковому аналізі та пошуку оптимальних підходів до формування комунікативної компетентності майбутніх лікарів у контексті сучасних соціальних трансформацій та викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цифрові технології можна розглядати як перспективний та гнучкий інструмент у сучасній медичній освіті, проте вони не повинні сприйматися як повна альтернатива класичному навчанню.

У сучасних умовах цифровізації освіти значну увагу приділяють поєднанню традиційних методів з електронними платформами. Gross et al. (2025) у своєму рандомізованому дослідженні довели, що *blended learning* (змішане навчання) здатен значно підвищувати ефективність навчання комунікативним навичкам у студентів-медиків [22]. Їхній експеримент показав, що студенти, які проходили додаткові онлайн-модулі з аналізом відеоситуацій і самоперевіркою, показали майже на 20 % вищі результати у стандартизованому тесті. Також вони мали вище відчуття впевненості у власних комунікативних здібностях. Автори підкреслюють, що ефект зумовлений не лише самим онлайн-контентом, а й можливістю самостійного темпу навчання та повторного аналізу складних ситуацій, чого не завжди дає звичайна лекція.

Подібні висновки роблять Schick et al. (2024), які перевірили ефективність відео-рефлексії (аналіз власних відеозаписів комунікаційних вправ) та відео-

моделювання (перегляд зразкових діалогів) [23]. Автори виявили, що комбінація обох методів найбільш результативна, оскільки дозволяє студенту ідентифікувати власні слабкі сторони та паралельно мати позитивний зразок для наслідування.

Систематичний огляд і метааналіз, проведений Куау et al. (2019) включив 12 рандомізованих досліджень за участю 2101 студента-медика, присвячених оцінці ефективності цифрового навчання у формуванні комунікаційних навичок [24]. У роботі було проаналізовано застосування онлайн-модулів, симуляцій з віртуальними пацієнтами та відео з усним фідбеком у порівнянні з традиційними освітніми підходами, зокрема лекціями, рольовими іграми, стандартними навчальними програмами та усним зворотним зв'язком, а також із менш інтерактивними формами цифрового навчання. Результати дослідження показали, що цифрове навчання є не менш ефективним, ніж традиційні методи, у розвитку комунікаційних компетентностей студентів. Більше того, використання змішаного навчання, яке поєднує цифрові й класичні формати, продемонструвало потенційно кращі результати порівняно з виключно традиційними підходами. Водночас аналіз різного рівня інтерактивності цифрових інструментів (наприклад, використання віртуальних пацієнтів проти перегляду відео) не засвідчив суттєвих відмінностей у засвоєнні навичок.

Одним із найскладніших питань у педагогіці медицини є те, що навіть добре навчені студенти часто не демонструють вивчених моделей спілкування у реальній практиці. Møller et al. (2021) показали, що навіть викладачі, які навчають комунікації в університеті, рідко застосовують ті ж методи в клініці. Хоча понад 90 % використовували їх у спілкуванні з пацієнтами, лише менше половини застосовували у навчанні студентів під час стажування. Бар'єрами стали дефіцит часу, клінічна ієрархія та відсутність запиту від керівництва [25].

Dewi et al. (2023) опитали студентів і фасилітаторів та виявили, що аудиторні моделі (наприклад, Calgary–Cambridge Guide) не завжди застосовні у

реальних умовах: пацієнти часто реагують емоційно, обставини обмежують час, а наставники не підкріплюють використані алгоритми. Студенти зізнавалися, що інколи відмовляються від структурованих моделей і діють інтуїтивно [26]. У новішому дослідженні Dewi et al. (2024) показали, що між трьома середовищами — аудиторією, клінічною практикою і OSCE-іспитом — існує розрив [27]. Наприклад, у класі студенти демонстрували широкий набір навичок (емпатія, резюмування, пояснення варіантів), тоді як у клініці більшість обмежувалася лише збором інформації та встановленням контакту. Причина — відсутність відповідного зворотного зв'язку і підтримки від клінічних наставників.

Одним із актуальних питань медичної освіти полягає у невідповідності між навчальними моделями, які здебільшого зосереджуються на теоретичних знаннях і короткострокових тренінгах, та реаліями клінічної практики, що вимагають комплексних комунікаційних, міждисциплінарних і практикоорієнтованих компетентностей [28, 29]. Студенти часто демонструють належні результати у симуляційних чи цифрових середовищах, проте відчують труднощі при перенесенні отриманих знань і навичок у реальні клінічні ситуації, де ключову роль відіграють багатофакторність випадку, стресові умови та потреба у швидкому прийнятті рішень. У цьому контексті особливої ваги набуває підготовка наставників, здатних не лише передавати знання, але й моделювати професійну поведінку, формувати у студентів навички ефективної комунікації з пацієнтами й колегами, а також надавати якісний зворотний зв'язок. Важливо, щоб викладачі та клінічні супервізори проходили спеціальні програми підготовки, спрямовані на розвиток педагогічних компетентностей і вміння інтегрувати цифрові інструменти у реальний освітній процес.

Щоб зменшити труднощі перенесення знань і вмінь у клінічну практику між навчальними сценаріями та реальною клінічною практикою, багато дослідників наголошують на необхідності інтеграції тренування комунікаційних навичок безпосередньо у клінічні заняття. Прикладом такого підходу є

інноваційний курс Clinical Communication Skills Training (CCST), розроблений Rasenberg et al. (2023) [30]. Особливістю цієї програми було те, що кожна симуляція поєднувала суто медичні та комунікативні завдання. Наприклад, студенти не обмежувалися лише відпрацюванням технічної процедури, а повинні були паралельно пояснити пацієнтові її мету, можливі ризики, очікувані результати та відповісти на запитання, які могли викликати занепокоєння чи потребу в додатковій інформації. Такий підхід підвищував рівень реалістичності навчання, робив процес максимально наближеним до клінічної практики та створював умови для одночасного розвитку як професійних, так і комунікаційних компетентностей. За результатами дослідження, це сприяло кращому перенесенню отриманих навичок у практичну діяльність, оскільки студенти вчилися не лише “робити”, а й “пояснювати”, що є ключовим елементом ефективної взаємодії між лікарем і пацієнтом (Rasenberg et al., 2023).

Дослідженням Fernández-Alcántara, M. et al. (2025) стало узагальнення сучасних наукових розробок у сфері використання віртуальних симуляцій для розвитку комунікативних навичок у студентів і практикуючих медичних фахівців [31]. Огляд здійснено в червні 2023 року відповідно до протоколу PRISMA 2020 на основі баз даних MEDLINE/PubMed та Web of Science, що забезпечило методологічну надійність та репрезентативність вибірки. До аналізу увійшло 35 наукових статей, які описують 24 унікальні цифрові інструменти навчання. Було виявлено, що 79 % програм передбачали автономне використання студентами без участі викладача, а 79 % інструментів ґрунтувалися на роботі з віртуальними пацієнтами, які мали вигляд реальної людини та реагували голосом. Приблизно 45 % додатків дозволяли користувачам відповідати усно у форматі natural language, що значно підвищувало рівень автентичності взаємодії. Основні напрями навчання включали загальні комунікативні навички, формування компетентностей під час збору анамнезу, повідомлення поганих новин, а також специфічні сценарії на кшталт

вакцинаційного консультування чи мотиваційного інтерв'ю. Автори статті наголошують на вираженій гетерогенності технологій: від простих відео-симуляцій і чат-ботів до складних VR/AI-рішень, здатних відслідковувати жести і виявляти емпатичні відповіді. Водночас відзначається обмежена кількість багатомовних продуктів та брак високої концептуальної й психологічної достовірності у більшості програм. Серед переваг віртуальних симуляцій виокремлюються автономність, доступність, безпечність для студента й пацієнта, а також можливість багаторазового повторення вправ із мінімальними ресурсними витратами. Недоліки стосуються низького рівня занурення та слабкої стандартизації інструментів. У підсумку дослідники роблять висновок, що майбутнє вдосконалення таких програм має орієнтуватися на впровадження штучного інтелекту, машинного навчання, технологій розпізнавання природної мови й невербальної комунікації, що дозволить досягти максимальної реалістичності й підвищити ефективність формування комунікативних навичок у сфері охорони здоров'я.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Незважаючи на значний науковий і практичний інтерес до проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх лікарів, залишаються невирішеними кілька ключових аспектів. По-перше, зберігається розрив між теоретичним навчанням і реальними клінічними практиками, що обмежує ефективність перенесення набутих навичок у професійну діяльність. По-друге, недостатньо розроблені методики кризової комунікації, які є критично важливими в умовах війни та поствоєнної відбудови. По-третє, бракує системної підготовки викладачів і наставників, здатних моделювати й підтримувати сучасні комунікативні практики. Нарешті, обмежена стандартизація та доказова база цифрових і симуляційних інструментів зумовлюють потребу в подальших дослідженнях і розробці уніфікованих методичних рекомендацій.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є наукове обґрунтування значущості комунікативних навичок у професійній підготовці майбутніх лікарів та визначення ефективних підходів до їх формування в умовах сучасних освітніх і соціальних трансформацій. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити низку завдань, зокрема проаналізувати сучасні наукові підходи до вивчення проблеми комунікативної компетентності у медичній освіті та узагальнити результати останніх досліджень, виявити ключові труднощі й невирішені аспекти у розвитку комунікативних навичок у студентів-медиків з урахуванням процесів цифровізації освіти та викликів воєнного часу, окреслити можливості використання інноваційних технологій, таких як віртуальні симуляції, телемедицина та змішане навчання, а також визначити напрями вдосконалення освітніх програм шляхом інтеграції комунікативних компетентностей у структуру професійної підготовки. Таким чином, стаття покликана не лише теоретично узагальнити роль комунікативних навичок у медичній освіті, але й надати практичні орієнтири для удосконалення навчальних стратегій та створення методичних рекомендацій, що забезпечать підготовку лікарів, здатних ефективно взаємодіяти з пацієнтами та колегами у складних соціальних і професійних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комунікативна компетентність лікаря сьогодні визнається однією з ключових складових його професійної підготовки, оскільки ефективне спілкування безпосередньо впливає на якість діагностики, процес лікування, прихильність пацієнтів до терапії та рівень довіри до медичної системи загалом. Сучасна наукова література наголошує, що саме завдяки комунікативним навичкам лікар здатен не лише передавати інформацію, а й забезпечувати психологічну підтримку, формувати партнерські відносини з пацієнтом і попереджати конфліктні ситуації у сфері охорони здоров'я. У цьому контексті постає необхідність інтеграції комунікативної компетентності у структуру професійної освіти майбутніх

медичних фахівців, що вимагає системного підходу до формування змісту, методів і форм навчання.

Розвиток комунікативних навичок традиційно відбувається через аудиторні заняття, лекції та рольові ігри з моделюванням клінічних ситуацій. Проте класичні підходи мають певні обмеження, пов'язані з недостатньою практичною орієнтацією та низьким рівнем реалістичності навчального середовища. З огляду на це, особливої актуальності набувають сучасні інноваційні методи підготовки, які поєднують теоретичний блок із симуляційними технологіями, електронними платформами та дистанційними форматами. Такі методи дозволяють створити умови для багаторазового відпрацювання практичних умінь, забезпечують індивідуалізацію навчання та підвищують мотивацію студентів за рахунок інтерактивності та залучення до процесу. Змішане навчання (blended learning) показало високу ефективність у формуванні комунікативних компетентностей, адже поєднання традиційних занять із цифровими модулями дає змогу студентам не лише закріплювати матеріал, але й проводити самоаналіз власних дій через відеозаписи, тестування чи інтерактивні симуляції.

Важливим елементом сучасних підходів є впровадження віртуальних пацієнтів та симуляційних сценаріїв. Такі інструменти дають можливість відпрацьовувати складні клініко-комунікаційні ситуації, зокрема повідомлення поганих новин, консультування щодо профілактики захворювань, ведення пацієнтів із хронічними станами, мотиваційне інтерв'ю. Застосування технологій розширеної та віртуальної реальності (AR і VR) дозволяє створювати максимально реалістичні навчальні середовища, у яких майбутні лікарі можуть моделювати ситуації професійної взаємодії, адаптуватися до непередбачуваних реакцій пацієнтів і тренувати навички емпатії та стресостійкості. При цьому інноваційні платформи не лише підвищують ефективність засвоєння навчального матеріалу, але й створюють можливості для оцінювання якості

комунікації через автоматизований аналіз відповідей, мови тіла та невербальних сигналів.

Окремої уваги заслуговує питання інтеграції комунікативних навичок у клінічні практики та стажування студентів. Дослідження демонструють, що існує розрив між результатами, яких студенти досягають у симуляційних умовах, та їхньою поведінкою в реальному клінічному середовищі. Причинами є обмежений час для спілкування з пацієнтами, ієрархічна структура медичних колективів, недостатня участь викладачів і наставників у контролі та зворотному зв'язку щодо комунікативної поведінки студентів. Для подолання цих бар'єрів доцільним є впровадження спеціалізованих курсів, які інтегрують технічні та комунікативні завдання, коли майбутній лікар не лише виконує маніпуляцію, а й пояснює її пацієнтові, інформує про ризики та відповідає на запитання. Такий підхід підвищує реалістичність навчання та сприяє перенесенню отриманих знань у практичну діяльність.

У сучасному контексті особливої ваги набуває проблема кризової комунікації, актуалізована війною в Україні та пов'язаними з нею викликами. Лікарі все частіше працюють із пацієнтами, які перебувають у стані стресу, мають психологічні травми, посттравматичний синдром чи інші розлади психоемоційної сфери. У таких випадках недостатньо лише медичних знань — потрібна здатність виявляти емпатію, толерантність, використовувати техніки підтримки та налагоджувати діалог у кризових умовах. Проте комплексні методичні розробки з цього напрямку поки що відсутні, що вимагає створення спеціалізованих програм з акцентом на кризову комунікацію.

Водночас міжнародний досвід доводить, що важливим фактором успішного формування комунікативної компетентності є підготовка самих викладачів і клінічних наставників. Лише за умови, що викладачі будуть демонструвати комунікативні моделі у власній практиці, студенти отримають якісний приклад для наслідування. Тому професійна підготовка майбутніх

лікарів повинна передбачати не лише навчання студентів, а й розвиток педагогічних і комунікативних компетентностей у викладацького складу.

Комунікативні навички є інтегральною складовою професійної компетентності лікаря, а їхнє формування вимагає поєднання традиційних освітніх підходів із сучасними інноваційними технологіями, впровадженням симуляційних і цифрових платформ, а також тісної інтеграції навчального процесу з реальними клінічними практиками. Вирішення окреслених проблем забезпечить підготовку конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно працювати у складних умовах сучасного суспільства та відповідати на виклики, які постають перед системою охорони здоров'я.

Висновки. Комунікативні навички це важливий компонент професійної компетентності майбутніх лікарів, оскільки саме від якості спілкування залежить успішність діагностики, лікування, профілактики та рівень довіри пацієнтів до медичної системи. Аналіз сучасних підходів у вищій медичній освіті продемонстрував, що традиційні методи навчання мають обмежені можливості для формування комунікативної компетентності, а найбільшої ефективності можна досягти завдяки впровадженню інноваційних освітніх технологій — змішаного навчання, віртуальних симуляцій, інтерактивних цифрових платформ і телемедицини. При цьому особливе значення має інтеграція практичних сценаріїв у реальні клінічні умови, що сприяє перенесенню отриманих знань і навичок у професійну діяльність.

Список використаних джерел

1. Franco C. A. G. D. S., Franco R. S., Lopes J. M. C., Severo M., Ferreira M. A. Clinical communication skills and professionalism education are required from the beginning of medical training – a point of view of family physicians. *BMC Medical Education*. 2018. Vol. 18, No. 1. P. 43. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12909-018-1141-2>

2. Mohd Salim N. A., Roslan N. S., Hod R., Zakaria S. F., Adam S. K. Exploring Critical Components of Physician-Patient Communication: A Qualitative Study of Lay and Professional Perspectives. *Healthcare (Basel, Switzerland)*. 2023. Vol. 11, No. 2. P. 162. DOI: <https://doi.org/10.3390/healthcare11020162>
3. Кіщук В., Лещук Г. Формування професійно-комунікативної компетентності фахівців медичного профілю в умовах ускладнення соціально-професійних взаємодій. *Social Work and Education*. 2023. Vol. 10, No. 2. P. 232–241. DOI: 10.25128/2520-6230.23.2.7.
4. Sharkiya S. H. Quality communication can improve patient-centred health outcomes among older patients: a rapid review. *BMC Health Services Research*. 2023. Vol. 23. P. 886. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12913-023-09869-8>
5. Wu D., Lowry P. B., Zhang D., Tao Y. Patient Trust in Physicians Matters – Understanding the Role of a Mobile Patient Education System and Patient-Physician Communication in Improving Patient Adherence Behavior: Field Study. *Journal of Medical Internet Research*. 2022. Vol. 24, No. 12. P. e42941. DOI: <https://doi.org/10.2196/42941>
6. Комунікативні навички лікаря : підруч. для студ. вищих мед. навч. закл. та фахівців практ. мед. / О. С. Чабан, О. О. Хаустова, І. А. Коваль та ін. ; за заг. ред. О. С. Чабана. 2-ге вид., перероб. і доповн. Київ : Видавець Заславський О. Ю., 2021. 429 с.
7. Gilligan C., Powell M., Lynagh M. C., Ward B. M., Lonsdale C., Harvey P., James E. L., Rich D., Dewi S. P., Nepal S., Croft H. A., Silverman J. Interventions for improving medical students' interpersonal communication in medical consultations. *The Cochrane Database of Systematic Reviews*. 2021. Vol. 2, No. 2. CD012418. DOI: <https://doi.org/10.1002/14651858.CD012418.pub2>
8. Ha J. F., Longnecker N. Doctor-patient communication: a review. *Ochsner Journal*. 2010. Vol. 10, No. 1. P. 38–43.

9. Brinia V., Selimi P., Dimos A., Kondea A. The Impact of Communication on the Effectiveness of Educational Organizations. *Education Sciences*. 2022. Vol. 12, No. 3. P. 170. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci12030170>
10. Seleznova V., Pinchuk I., Feldman I. et al. The battle for mental well-being in Ukraine: mental health crisis and economic aspects of mental health services in wartime. *International Journal of Mental Health Systems*. 2023. Vol. 17. P. 28. DOI: <https://doi.org/10.1186/s13033-023-00598-3>
11. Kurapov A., Kalaitzaki A., Keller V., Danyliuk I., Kowatsch T. The mental health impact of the ongoing Russian-Ukrainian war 6 months after the Russian invasion of Ukraine. *Frontiers in Psychiatry*. 2023. Vol. 14. P. 1134780. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsy.2023.1134780>
12. Pinchuk I., Yachnik Y., Goto R., Skokauskas N. Mental health services during the war in Ukraine: 2-years follow up study. *International Journal of Mental Health Systems*. 2025. Vol. 19, No. 1. P. 11. DOI: <https://doi.org/10.1186/s13033-025-00667-9>
13. Воронцова Т., Продан А., Дживак В., Хлібовська О., Герасимець Ю., Кучер С. Особливості проведення лекційних занять з використанням Microsoft Teams. *Перспективи та інновації науки. Серія «Медицина»*. 2024. No. 3(37). С. 1190–1199. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-3\(37\)-1190-1199](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-3(37)-1190-1199)
14. Batyuk L., Zhernovnykova O. Digitalization of Education in the Medical University: Transformation Factors. *Educological Discourse*. 2023. No. 4(43). P. 130–153. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2023.48>
15. Terentiyk V. H., Mykytenko P. V., Vlasenko O. M., Matukova D. G., Kucherenko I. I. Formation of digital competence in the medical educational environment. *Wiadomości Lekarskie (Medical Advances)*. 2025. Vol. 78, No. 5. P. 1106–1111. DOI: <https://doi.org/10.36740/WLek/205381>
16. Kuziemyky S., Maeder A. J., John O., Gogia S. B., Basu A., Meher S., Ito M. Role of Artificial Intelligence within the Telehealth Domain. *Yearbook of Medical*

Informatics. 2019. Vol. 28, No. 1. P. 35–40. DOI: <https://doi.org/10.1055/s-0039-1677897>

17. Bhaskar S., Bradley S., Chattu V. K., Adisesh A., Nurtazina A., Kyrykbayeva S., Sakhamuri S., Moguilner S., Pandya S., Schroeder S., Banach M., Ray D. Telemedicine as the New Outpatient Clinic Gone Digital: Position Paper From the Pandemic Health System RESilience PROGRAM (REPROGRAM) International Consortium (Part 2). *Frontiers in Public Health*. 2020. Vol. 8. P. 410. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpubh.2020.00410>

18. Dvulit I., Dymar N., Kuzyk P., Marush I., Chugin S. Alignment of healthcare training criteria in Ukraine with European standards. *Georgian Medical News*. 2025. No. 3(360). P. 166–171.

19. van Zanten M., Boulet J. R., Greaves I. The importance of medical education accreditation standards. *Medical Teacher*. 2012. Vol. 34, No. 2. P. 136–145. DOI: <https://doi.org/10.3109/0142159X.2012.643261>

20. Ferreira-Padilla G., Ferrández-Antón T., Baleriola-Júlvez J., Braš M., Đorđević V. Communication skills in medicine: where do we come from and where are we going? *Croatian Medical Journal*. 2015. Vol. 56, No. 3. P. 311–314. DOI: <https://doi.org/10.3325/cmj.2015.56.311>

21. Oudenampsen J., van de Pol M., van de Zande I., Blijlevens N., Das E. Interdisciplinary Education and Learning: Broadening Students' Perspective on Healthcare Communication. *The International Journal of Interdisciplinary Educational Studies*. 2024. Vol. 20, No. 1. P. 1–23. DOI: <https://doi.org/10.18848/2327-011X/CGP/v20i01/1-23>

22. Gross S., Wunderlich K., Arpagaus A. et al. Effectiveness of blended learning to improve medical students' communication skills: a randomized, controlled trial. *BMC Medical Education*. 2025. Vol. 25. P. 383. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12909-025-06938-w>

23. Schick K., Reiser S., Janssen L., Schacht L., Pittroff S. I. D., Dörfler E., Klein E., Roenneberg C., Dinkel A., Fleischmann A., Berberat P. O., Bauer J., Gartmeier M. Training in medical communication competence through video-based e-learning: How effective are video modeling and video reflection? *Patient Education and Counseling*. 2024. Vol. 121. P. 108132. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.pec.2023.108132>

24. Kyaw B. M., Posadzki P., Paddock S., Car J., Campbell J., Tudor Car L. Effectiveness of Digital Education on Communication Skills Among Medical Students: Systematic Review and Meta-Analysis by the Digital Health Education Collaboration. *Journal of Medical Internet Research*. 2019. Vol. 21, No. 8. P. e12967. DOI: 10.2196/12967.

25. Møller J. E., Kjaer L. B., Helledie E., Nielsen L. F., Malling B. V. Transfer of communication teaching skills from university to the clinical workplace – does it happen? A mixed methods study. *BMC Medical Education*. 2021. Vol. 21, No. 1. P. 433. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12909-021-02834-1>

26. Dewi S. P., Wilson A., Duvivier R., Kelly B., Gilligan C. Perceptions of medical students and their facilitators on clinical communication skills teaching, learning, and assessment. *Frontiers in Public Health*. 2023. Vol. 11. P. 1168332. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpubh.2023.1168332>

27. Dewi S. P., Wilson A., Duvivier R. et al. Do the teaching, practice and assessment of clinical communication skills align? *BMC Medical Education*. 2024. Vol. 24. P. 609. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12909-024-05596-8>

28. Challa K. T., Sayed A., Acharya Y. Modern techniques of teaching and learning in medical education: a descriptive literature review. *MedEdPublish*. 2021. Vol. 10. P. 18. DOI: <https://doi.org/10.15694/mep.2021.000018>.

29. Steinmair D., Zervos K., Wong G., Löffler-Stastka H. Importance of communication in medical practice and medical education: An emphasis on empathy

and attitudes and their possible influences. *World Journal of Psychiatry*. 2022. Vol. 12, No. 2. P. 323–337. DOI: <https://doi.org/10.5498/wjp.v12.i2.323>

30. Rasenberg E., Brand G., van Weel-Baumgarten E. Integrating medical and practical skills in communication skills training: Do students feel it supports them with transfer from classroom to practice? *PEC Innovation*. 2023. Vol. 2. P. 100158. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.pecinn.2023.100158>

31. Fernández-Alcántara M., Escribano S., Juliá-Sanchis R., Castillo-López A., Pérez-Manzano A., Macur M., Kalender-Smajlović S., García-Sanjuán S., Cabañero-Martínez M. J. Virtual simulation tools for communication skills training in health care professionals: Literature review. *JMIR Medical Education*. 2025. Vol. 11. P. e63082. DOI: <https://doi.org/10.2196/63082>